

MEHMED SAFİYÜDDİN ERHAN

Bir Zamanlar Bursa'ydı

BİR PÂYİTAHTIN PÂYİMALI

İÇİNDEKİLER

Medhal.....	7
Bursa Bir “Dış” Değil Bir “İç”tir.....	9
1. İhyaya Dair	11
İhya Meselemiz	13
2. Bursa Eski Eserlerini Sevenler Kurumu ve Kâzım Baykal	21
3. Elveda Bursa.....	27
4. Şehirlerimiz ve Estetiği	41
5. Şehirlerimiz ve Şahsiyetimiz.....	49
6. Mimari Değerlerimizin İhyasındaki Güçlükler ve Çareleri.....	51
7. Bursa Halkının Ahşap Mekân Kültürü	55
8. Bursa Evleri Müdafaaları	65
9. Mimarimizde Alçı Pencerele ve Bir Sanatkârı: İsmail Sönmez.....	73
10. Yeşil Camii’nde Tezyinatın Tahrifatına Dair.....	79
11. Ulu Camii Avlusunda Trafo ve Duvarı Köşesinde İhdas Çeşme	81
12. Şihabüddin Lâla Şahin Paşa Hayatı, Vakıfları ve Külliyesi	85
13. Hangi Mudanya?.....	101
14. Devciler Kabristanı’ndaki Şahsiyetlerimiz ve Şahideleri.....	117
Bursa’da Devciler Kabristanı Ne Oldu?	121

15. Bursa Kabristanları ve Mezartaşları	127
Bursa Açık Hava Arşivlerimiz	131
16. Dergâhların Hâtırasına	143
17. Bursa'da Emir Sultan Külliyesi	147
18. Seyyid Usûl Dergâhı	169
19. Bursa İznik'te Eşrefzâde Âsitanesi	173
20. Mehmed Muhyiddin Üftâde Hazretleri ^(k.s.) ve Külliyesi	183
21. Vakıf Medeniyetimiz ve Bursa Mevlevihanesi	205
22. Mısırî-i Niyazi ^(k.s.) Hazretleri ve Bursa'daki Asitâneleri	215
23. İsmail Hakkı Bursevî Dergâhı ve Hikmetîzâde Tekkesi	223
24. Karabaş Dergâhı	229
25. Şabanî Dergâhı	237
26. Nakkaş Ali Paşa Zaviyesi	245
27. Selâmi Dergâhı	251
28. Karagâdî Dergâhı	255
29. Pars Bey Türbe ve Zaviyesi	257
30. Yoğurtlu Baba Tekkesi Nâm-ı Diğer İlâhizâde Zâviyesi Süleyman Çelebi Hazretleri Türbesi	261
31. Teberrükât Eşyasının Zayiine Dair	265

Medhal

Ruhaniyetli şehrimiz Bursamız'ın manevi ikliminde tarihî ahşap bir külliye içerisinde, tasavvuf ve vakıf kültürüyle meşgul büyüklerimizin şefkat kucağında dünyaya gelip, içlerinde reisülhattatınlerin de bulunup bıraktıkları müstesna değerlerden istifade ile hat sanatı ve mevcut eserlerinin korunmasıyla meşgul iken, bizi ve bu eserleri barındırıp muhafaza eden yapıların hiç bitmeyen tamirlerinde çalışanların yanına çocuksu bir merakla sokulup izlememiz, süregelen çalışma ve mesuliyetlerin tek muhatabı olarak, zengin mimarimizin engin deryasına gark olmamızla neticelendi.

Üslûp ve asaletinden zevk aldığımız değerlerimizden gelecek nesillerin de bozulmamış asli örneklerini görebilmek için en güzel senelerimizi bu eserlerin tamirinde fiilen çalışarak değerlendirme gayreti içinde olduk.

Aile büyüklerimizin hatıratına, an'neye saygı ve hizmet ile bağlılıklarını örnek almamız, vefatlarından sonra da muhitleri olan Bursalı seçkin şahsiyetlerin ve sanatkârların tecrübeleri ile çeşitli hususlara olan vukuflarından istifade ederek, kendilerinden hüsn-i kabul görüp teveccühlerine mazhariyetimiz bu ısrarlı ve kararlı çalışmalarımızın mektebi ve rehberi olmuştur.

Hal böyleyken kanun ve yönetmelikler mucibince gerek korumada hassas davranmayan idarelerin ve gerekse sahiplenmesi icâb ettiği halde bu değerlere ve onların aşınmasına bigâne kalan halkın menfi tutumu, bizi sukût-ı hayâle uğratmıştır. Günden güne eriyip giden Bursamız'da ve diğer şehirlerimizdeki eserlerin ihyası ve korunması için idarelere yazdığımız yazılar, sempozyum ve konferanslardaki tebliğler, kitap ve mecmualara verdiğimiz yazı ve röportajlarımızın, tarafımıza yapılan teklife müspet cevabımızla toplu halde resimleriyle neşrine vesile olmuştur. Kutsî bir sanat olan musikimiz kendine mahsus sesler veren notalarıyla icra edildiği gibi eski coğrafyamızda münasebetle kurduğumuz kültürlerden de istifade ederek zenginleşen Türkçemizi kullanan büyüklerimizin nezaket ve tazim telkin eden latif seslerine olan meclûbiyetimiz, bizim lisanımızı bu vadede şekillendirip yazılarımıza

da aksetmiştir. Yüksek kültürümüzün mahsulü olan büyük sanatlarımızın değişmeden aslına uygun kullanım ve muhafazasının gereğinin açıkça görüldüğü günümüzde bu kültürü ifadede kullandığımız ananevi lisanımızı terkedip uydurukçaya tevessülümüz, devamının gereğine inandığımız şahsiyetimizin korunmasına hizmet etmeyeceği açıktır. Bu kabil çalışma ve takiplere dinî ve millî hislere sahip bütün sanatseverleri davet ederek içerisinde bulunduğumuz vahim gidişâtı tespitle tarihe mal ediyoruz.

Not: Bursa'nın mimari ve tezyini meselelerine dair olan bu çalışmaya dahil etmediğimiz Kıyafetname (Tarikatlerde Semboller), Bursa Eşrefleri'nde Köfteli Çorba Ananesi, Vakıf Kültürü ve Miraciyelerimiz, Bursa Halkının Muharrem Kültürü başlıklı yazıları tekke tarikat kültürümüze dair hazırladığımız kitapta yer vermeyi münasip gördük.

25. 03. 2015

Bursa

Bursa Bir "Dış" Değil Bir "İç"tir

Hasan Âli Yücel

Bursalılar, artık üstünde yaşadıkları bu güzel vatan parçasını da güzelleştirmek için seferber oldular. "Uludağ Parkı" meselesini ele aldılar. Günlük gazetelerde yazılar yazdılar ve yazdırdılar. Bu inziva köşemden onların bu iradeli gayretlerini, bilerseniz, ne derin bir hazla seyretmekteyim. Toprak, üstünde oturanlar tarafından sahip çıkıldığı nispette "vatan"dır. Böyle bir mana kazanmazsa kara ve kuru bir toprak olmaktan ileri geçmez. Yurdumuzu ve onun her parçasını şuurumuzda aydın tutarak, görerek, tanıyarak, severek ve insan zekâsını, insan kudretini onun her zerresine katarak "yeni bir vatan" yaratma yolundayız. Bu cehtimizi, bu himmetimizi artırmalıyız. Okulunu, yolunu, bahçesini, bağını yapa yapa; ecdattan kalmış yadigârları koruyup yeni yapıldıkları zamandaki tazeliklerini koruya koruya, bu emelimiz gerçekleşecek!..

Bursalı bir meslektaşım, memleketi hakkında yazılmış yazılardan bir kitap yapmak teşebbüsünde bulunmuş. Fazıl Yenisey'in bu düşüncesi ne kadar yerinde... Beni de unutmamış; Bursa için bir yazı istedi. Aşağıda okumak lütfunda bulunacağınız satırları bir çırpıda yazıverdim. Bursa, içimde ne kadar canlı olarak varmış ki, elime kalemi alınca fazla düşünmeye hacet bırakmadan duygularımı söyledi. Vazifede iken Bursa Halkevi'nde Güzel Sanatlar Akademisi'nin nüvesi olmak üzere bir resim okulu açmıştım. Bilmiyorum, o ne oldu? Bursalılar, Maarif Bakanlığı'ndan bunu istemelidirler. Güzellik diyarı Bursa, bu tür müesseseleri yaşatacak ve besleyecek kudrettedir. Hakkını vermemek, milli bir günah olur.

İçim türlü sebeplerle üzgün ve yorgun olduğu zaman, hayalimin en aydınlık yerlerinden birinde, hil-katin ve ataların yadigârı olan bu güzel mübarek beldeyi bulur; ona sığınırım. Bursa, benim için bir melce, cennetinin yeşilinde huzura, sükûna ve emniyete kavuştuğum bir mutluluk bucağıdır.

Yaradan ve insan, birbirine, Bursa'da olduğu kadar hiçbir yerde bu denli derin karışmamıştır. Göklere başı değen serviler mi Yaradan'ın, ilahî secdelerinde kubbeleri kendi halinde bırakıp yücelikleri aramak için uzanan minareler mi insanın? Bursa'nın manzarasında bunu hangi fani, doğru dürüst ayırt edebildi?

Yeşil'i ne zaman ziyaret etsem, dışında bir tepe, içinde bir bahar bulurum. Tabiatın sathîliği yanında bu derunîlik, beni tabiatın çok daha ötelere götürür. Gönül gözünün vardığı yer, sonsuzluğun hudut başıdır. Oradan sonra, artık Allah başlar. Allah ki her şey ondadır. Yeşil'in kapısından bu hisle girenler gerçek imana varırlar. Onlar, erenlerdir ve artık Yeşil camiliğinden ileri geçer. Kâbeleşir.

Bursa, hayat pınarını göğsünde taşıyan bir diyar... Su, nerede, ondaki kadar varlığının her zerresinden fışkırır? Bursa'nın bütün yeşilleri, onunla yaşar ve onunla yeşerir. Bağrında ne varsa hepsini onunla yaşatır ve onunla yeşertir. Belki de bunun için Bursa'nın ölüleri insana diri gelir.

Bize koskoca bir devlet veren Osman Bey ve oğulları, türbelerinde değil, evlerinde yatarlar. Emir Sultan, bu maneviyat hükümrani; Süleyman Çelebi, bu Türkçe'yi Allah evine sokan insan; ne kadar aramızda, ne kadar bizimle beraberdirler? Ebedî istirahatgâhında yanına kimseyi istemeyen ikinci Murat'ı ziyaret ettiğim zaman bir türlü oradan ayrılamamıştım. Huzurunda kalıp, uzun uzun onun iç menkıbelerini ve gönül cenklerini kendinden dinlemeyi arzulamıştım.

Bursa, bir tarih sergisidir. Hiçbir kitap, onun kadar 1299'la 1923 arasındaki olayları bize doğru haber veremez. Osmanlı Şahini, Uludağ'a kurduğu yuvadan havalandı. Kanadının tüyleri, hâlâ, Hint hudutlarından Hicaz ülkesine, Marmara kıyılarından İskenderiye koylarına, Volga boylarından Tuna membalarına kadar uçmaktadır. Hâdiselerin rüzgârları, hattâ fırtınaları onu yere düşüremedi.

Bursa benim için bir "dış" değil bir "iç"tir. Zevksiz eller ona kıyabildiği kadar kıysın, gözümde ve gönümde hiçbir şeyi değiştiremez. Bu yurt bucağı, bu vatan köşesi, seyahati zaruri kılmayan bir çekicilikle her vakit yüreğimdedir. Bursa, hakikati hayal yapan kutsal bir diyardır. Bursa, bir coğrafya gerçeği olmaktan çok bir tarih, hattâ tarih olmaktan da ileri bir şeydir. Bursa, Türklüğün, Konya gibi, beşiklerinden biridir. Her Türk, biraz Bursa'da doğar, onun için Bursalı olmayan Türk yoktur; diyebiliriz.

Kaynak: Fâzıl Yenisey, *Edebiyatımızda Bursa, Bursa İçin Yazılan En Güzel Yazılar Antolojisi-I*, Berksoy Basımevi, İstanbul 1956, s. 16-18.

I. İhyaya Dair

30 Eylül sene 1339 (1923) tarih ve 17442/100 numaralı tahrirat-ı umumiye suretidir

Âsâr-ı nefise-i mimariye ve tarihiye tahribatından vikaye ve hüsn-i muhafazası hakkında İnşaat ve Tamirat Müdür ve Sermimarı Muallim Kemaleddin Bey tarafından tanzim ve tabettirilen talimatnameden [] adedi leffen irsal kılındığından ahkâmına kemâl-i dikkat ve itina ile tevfik-i hareket olunması lüzumu ehemmiyetle tamim ve tebliğ olunur.

Talimatnâme Sureti

İlm u marifet ve fûnûn ve sanayide sahib-i usûl ve her cihetle muasırlarına faik, medenî bir kavim olduğumuzu eslaf ve ecdadımızın nazar-ı ibretimize bırakmış oldukları yadigârı, eserlerle ispat etmek mecburiyetindeyiz.

Kapıların üzerindeki demir halka, oyulmuş veya şekl-i mahsus verilmiş ahşap bir kısım, bir tahta parmaklık suret-i tesviyesine göre, o zaman istimal olunan aletlerin derece-i mükemmeliyet ve terakkisini gösteren işlenmiş bir taş sathı eski bir sıva, eski bir kalem işinden itibaren müzeyyen tunç ve demir parmaklıklar fevkalade maharetle oyulmuş geçme i' mal edilmiş kapı ve ahşap direk, kiriş, tavan, destek, parmaklıklar, korkuluklar, taştan çıkarılmış bilumum tezyinat-ı mimariye, silmeler, çiçekler, kemer başları, üzengiler, direkbaşlık ve kaideleri, yaldız ve alçı kabartmalar, eski kalem işleri, her türlü çini, sırlı sath tezyinatı, en basitlerine varıncaya kadar şamdanlar, kandiller, dolablar, kürsü ve rahleler ve saire gibi marifet-i nefise ve sınaıyyeye ait âsâr tarihimiz kadar mukaddestir.

Bunların içerisinde bazen yanlışlıkla en adi gibi takdir olunan bir parça, iftihar ettiğimiz bir büyük marifetimizin, sanatımızın, tarih-i mimarimizin üssül-esasını mebde-i neşv ü nemâsını o marifet ve sanatın sırf bize ait olduğunu ispat eden bir vesika-i mühime ve nâdire olabilir.

Bunların takdirinde fevkalade dikkat ve teenni ve derin bir vukuf lazımdır. İşbu âsâr-ı mukaddeseye hürmet ve muhafazasına gayret etmek de vazife-i esasiyemizi teşkil eder.

Binaenaleyh evvel emirde Avrupa ve Amerika ağınyasına satılmak üzere hain simsarların yed-i iğtisabına geçerek gaib olmasına her türlü kuvvetimizle mani olmalıyız.

Bundan sonra kıymet ve teşekkülât-ı asliyesi haleldar olmayacak tarzda bekasını temine gayret etmeliyiz. Büsbütün yıkıp kaldırmak ve mahvetmekten suret-i katiyyede ictinab ve bu gibi âsâra yeni kısımlar

ilaveten inşa etmek yahut mahallerini değiştirmek, asıllarının yüzlerini kapamak veya taraklamak, badana etmek, boya sürmek, kalem işlemek, üzerlerine sıva vurmak velhasıl esasındaki fikir, i'mal ve tezyini ve malzemesinin mahiyet-i asliyesini gaib edecek her türlü teşebbüsât-ı tamiriyyeden ihtiraz ederek mail-i inhidam olanlarını, aksam ve teferruatını zedelememek ve yaralamamak şartıyla mahirâne yapılmış ahşap direk destek ve payandalarla takviye ve idame, yağmur ve kar sularının tahribatından vikaye için üzerlerini aktarmak veya katranlı veya bez ile çimento istimalini katiyen terk etmek üzere yumuşak bir kil veya harç tabakasıyla setr etmek aksam-ı esasiyesini oymamak ve delmemek üzere çimento veya kurşun su olukları dereler ve boruları tamir ve i'mal etmek kırık camları tebdil ve tecdid eylemek, çürük çerçeveleri tamamiyle eskisi gibi tamir veya kısmen tecdid etmek eski ahşap kapıları muhafaza etmek, alafrangaya kilit ve topların ta'likiyle kapuları paralamaktan ictinab etmekte ziyade bir asabiyet iltizamı icap eder.

İşbu aksam-ı muhtelifenin suret-i tamiri hakkında ittihaz olunacak usûle dair İnşaat ve Tamirat Müdüriyeti izahat-ı kâfiye-i fenniye vermeğe her zaman amâde olduğundan aksam-ı mezkûrenin hal-i hazır harabiyetini etraflıca ifham edecek ta'rifat ve resimler ile mümkün olabildiği takdirde her tarafının fotoğrafları aldırılarak müdüriyet-i mezkûreye gönderilmesi icap eder.

Kemaleddin Bey'in 1923'te tarihî eserlerin nasıl korunması gerektiğine dair dikkat çektiği hususları havi talimatnamenin eski metni

İhya Meselemiz

02.09.2014

Şahsiyetli milletlerin kurdukları veya gelişmesine vesile oldukları şehirler de kendi dinî, millî, örf, şananeleriyle mimarî üslûplar icat ederek, bina eyledikleri eserlere şahsiyet kazandırdıkları gibi, eski bir pâ-y-i taht ve Osmanlı Devleti kuruluş çağları üslûbunun değişmeden karışmadan icra edilerek kendisini koruduğu Bursa içerisinde, fethinden beri ced be ced yaşayıp şehrin ve civarının kültürüne eserler ve izler bırakmış ailelerin kültürü ve göreneği içerisinde dünyaya gelmiş olmamız bizler için büyük bir lütf-ı ilahi olmuştur.

Bu eserlerden kuruluşu 1734 miladî ve 1147 hicrî tarihli ahşap külliyyede, sekiz nesildir ifa edilen meşihat mesleği ile yaşayıp yaşatılan tasavvuf ve vakıf kültürü içinde, büyüklerimizin de medfun bulunduğu hazirenin huzurundaki manevi iklimin hususi tesir, telkin ve ilhamı ile bu manevi dünyanın kabı ve hâtıralarının kafesi olan mekânda, büyüklerimizin sağlıklarında sürdürdükleri ihya çalışmalarına şahit olarak, ilk mektep çağımızda çalışanların yanlarına çıkıp, faaliyetlerini izleyerek çocuksu bir heyecanla katılmamız, daha sonra her devrin mimarî disiplinini, üslûp ve kaidelerini, yine eski bir Bursalı olup vakıf eserlerin tamirine bir ömür vermiş olan merhum Hazarfen İsmail Sönmez Efendi'den görüp talim etmemiz, tamir ve bakımı hiç bitmeyen bu şahsiyetli eserlerde şahsiyetimizi arayıp bulmamıza vesile olmuştur.

Büyüklerimizin vefatı ile onların muhîti olan seçkin şahsiyetlerden Bursa'da Mısrî-i Niyazi^(k.s) Hazretlerinin asitanesi meşayihinden merhum Şemseddin Efendi'nin mahdumu Fehamüddin Bey ile Bursa Eski Eserlerini Sevenler Kurumu'nun kurucusu merhum muallim Kâzım Baykal Bey'in kurduğu derneğin de bir mensubu olarak "Bursa'nın Bani-i Sanîsi" şeklinde anılmaya seza faaliyetlerini hayranlıkla takip edişimiz ve eski Başbakanlık Arşiv Umum Müdür Muavini amcamız merhum Ziya Eşrefoğlu'nun muhîti şahsiyetlerle akranlarımızdan ziyade birlikte olmamız, Bursamız'ın mimarî tarih ve kültürünü ve kıymetini anlamamızın zeminini hazırlamıştır.

Sadece büyüklerimizin vakf ve tesis ettikleri eserler değil diğerlerinin de, mevcut ve gelmesini ümitle beklediğimiz şuurlu nesillerin, bu eserlerin bozulmayıp aslı ile korunabilmiş olanlarından doğru istifade edebilmeleri için, bilfiil proje ve tatbiki safhalarında katılmıştık. Halen de restitüsyon projesini hazırladığımız Bursa'da tarik-i Celvetiye'nin pîri addolunan Mehmed Muhyiddin Üftade^(k.s.) Hazretleri ahşap asitanesinin Bursa Büyükşehir Belediyesince yeniden ele alınarak ihyası çalışmalarına katılmaktayız.

Bundan evvel Bursa'da tarik-i Şabaniye'den Hacı Şevki Efendi Zaviyesi, Karabaş-i Veli, Üftade Hazretleri Asitanesi ve türbesi, Seyyid Usûl Dergâhı'nın ihyası ile İstanbul Sötlüce'de Hasîrîzâde Elif Efendi Sâdi Dergâhı, Tophane'de Kadîrî Asitanesi, Eyüp Nişancası'nda Sivasîler Türbesi'nde çatı kurtarma tamirlerinde bulunmuştu.

İnsanların vefatlarıyla nihayete eren bedenî varlıklarının, hayatlarındaki mücessem ifadesini kabir taşlarında stilize edilerek, bizlere dinî, millî, hayatî ve meslekî mensubiyetlerinden ve kültüründen çok şeyler anlatan ve aktaran; ibret ve ölçü vasıtaları halinde temaşa edebilen tefekkür sahiplerine, kitaplardan okuyabilecekleri eserlerden daha çok tesir edebilecek açık hava arşivlerini, yerlerinde tamirle kalabilmelerine, hazirelerde ve umumî kabristanlarda çalışarak hizmet etmiştik.

Bursa'da Yıldırım Bâyezîd Han'ın devri Osmanlı Devleti'nin ikinci Rumeli Beylerbeyi olan Timurtaş Paşa ve ahfadına ait lahitlerden müteşekkil hazire, en önemli çalışmalarımızdandır. Yine Bursa civarı köylerinden Abolyont'da balık ağlarına kurşun tedariki için sökülen çengeller ve diğer sebeplerle yıkılıp kırılarak yere geçen, nefye (sürgün) uğramış büyük bir yeniçeri ailesine ait hazireyi, tekrar ihya edip ayağa kaldırdığımızda, taş malzeme kullanılarak vücûda getirilip ölümü bile bize özendirebilecek kültürümüzün saltanatını gelip temaşa eden küçük bir köylü çocuğunun heyecanla "ölesim geldi" nidası boşa çalışmadığımız hususunda bizleri ümitvar etmiştir.

Timurtaş Paşa ve ahfadının haziresinde ihya faaliyeti esnasında

İslamî Türk kültüründe vefat eden ecdâdı ile aynı yerde birlikte yaşanırken, çıkartılan “hıfz-ı sıhha” kanunuyla yerleşim yerleri içine defin yasaklanmıştır. Mevcut eski hazire ve kabristanların “biçimine getirilip” kaldırılmasıyla ahiret yolculuğu unutturulup, defin ve kabristan kültürünün kaybedilmesiyle bu eşsiz büyük canlı arşiv yok edilmiştir. Kalabilenlerin korunmasına dair kanun ve yönetmelikler bulunmasına rağmen, bunları uygulayıp kıymetini bilecek idrakin çoğunlukta bulunmaması sebebiyle ya kırılarak zâyi olmakta veya yurt dışı müzayede satış kataloglarında tesadüf edilmektedir.

Tarih içinde birikmiş çeşitli ve zengin kültürümüzün açık sergisi olan bu değerler, kültür ihaneti sebebi ile iyi anlaşılamadığından, yeni yapılan kabirler ve yazılı taşlarında hiçbir üslûp ve şahsiyet görülmeyp, kendi dedesinin mezar taşını anlayamayan, yazısını okuyamayan yabancı nesiller ortaya çıkartılmıştır.

Büyük bir hakimiyetle süren saltanatlı devrin yaşanarak ortaya çıkmış kültürünü ve eserlerini şuurla tanıyıp sahip çıkması gereken halkımızdaki hayat tarzı, tercih ve tamahlarındaki değişiklik, sonradan çıkartılıp yürürlüğe konan kanun ve yönetmelikler, koruma ve sahiplenmeye hizmet edememiştir.

Zaman içinde bir ömür harcanarak elde edilen meleke ile ortaya çıkan sanat eserlerinin korunması, tamir ve bakımlarının kontrolü ve kararları projeleri, ne kadar başarılı da olsa nihai şekli, ellerindeki alet ve malzemeye fiili çalışanların maharet, insaf ve varsa sanat, meslek ahlâklarının neticelerine mahkûm ve muhtaç olan, yeniden sanat eseri üretilemeyen sınaî çağında eski sanatkârların eserlerine dair tetkik ve beyanda bulunup tekrarlanan neşriyatıyla kifayet eden, mevkileri gereği masa başında kitabî ve nazarî çalışabilen, fakat tatbikat alanına ve tezgahına inmeye çoğunlukla zaman ve imkân bulamayan akademik heyetlere verilmektedir. Bu kontrol ve karar yetkisi içlerinde son işi icra edecek sanatkâr bulunmaksızın akademik heyetlere havale edildiğinden, restorasyon namı altında mevzuat

Ulu Camii küle döndü

Karacabey'de çıkan yangında tarihi Ulu Camii küle döndü. Runguç Paşa Mahallesi'ndeki tarihi Ulu Camii'nde dün saat 18.30 sıralarında yangın çıktı. Bir süredir Vakıflar Bursa Bölge Müdürlüğü'nün restorasyona aldığı camide müteahhit firmaların işçilerinin çalıştığı sırada yangın çıktı.

İlk müdahaleyi işçilerin yaptığı yangın, tarihi mabedin büyük kısmı ahşap olduğu için kısa sürede büyüdü. Kısa sürede yangın ma-

halline gelen Karacabey Belediyesi İtfaiyesi alevlere müdahale ederken, Mustafakemalpaşa Belediyesi'nden de takviye ekip talep edildi. Alev alev yanan cami küle döndü. Bir saatlik müdahalenin ardından yangın kontrol altına alınarak, soğutma çalışmalarına başlandı. Yangının çıkış nedeni araştırılıyor.

Caminin duvarlarındaki karta tuğlaların zarar görüp görmediği incelemeden sonra belli olacak. (İHA)

Bursamız'ın ilçelerinden Karacabey'de tesisi Osmanlı Devleti kuruluş devirlerine ait olup bilâhère yenilenmiş bu eser, büyük bir tamire ihtiyaç duymadığı halde, hafif bir bakım ile yetinilecekken, tamamının elden geçirilmesine keşif ve tahsisât çıkartılıp titiz olmayan ellerde kurcalanırken yanarak tarihi vasfını kaybetmiş bulunmaktadır. Kârgir duvarları içerisine eski meş taşıyıcıların hilafına günün çam kerestesi ve kaba bir işçilikle yeniden inşa edilip geriye eski olarak adı kalan bir yapı ortaya çıkmıştır

karmaşası ve takip gecikmesiyle, büyük bir tahribat ve tahrifatla karşılaşmaktadır. Restorasyonlarda geri dönüş olmadığından mimarî arşivimizin benzersiz, tekrarsız örnekleri yok olup orijinal halini kaybetmesi, istikbalde geleceğini ümit ile beklediğimiz nesillere doğru ipuçları bırakmadığı gibi, bütün insanlık ve sanat tarihine karşı dolaylı bir suç işlenmektedir.

Eserlerimizin çoğu vakıf menşeli olduğundan, evvelce tamir ve ihya projeleri Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün yetiştirmiş uzman kadrolarıyla kendi bünyeleri içinde hazırlanıp, kontrolü böylece imkan tahtında daha sıhhatli yürütülürken, günümüzde bu projelerin hazırlanması hariçteki firma ve müesseselerin bu kültüre yabancı ve tecrübesiz, yetersiz elemanlarının icra ve sıradan meslekî çalışmalarına terk edilmekte, vazife yükü içerisinde bulunan Bölge Koruma kurulları yeterli tetkiki yapmadan tasdikte bulunmakta, bazen de uygun bir projenin tatbiki zaman aldığından belli zamanlarda değişen kurul

üyelerinin farklı mütalaa ve müdahaleleriyle ilk tasdikten dışına çıkıldığından eserler karikatürize olmaktadır.

Bu sebeple bilhassa vakıf menşeli eserler, Vakıflar Genel Müdürlüğü içinde yetiştirmiş veya yetiştirilecek otorite şahsiyetlerin vazife yapabilecek takatleri sürdükçe, müessese içinde daimî istihdam edilerek değişmeksizin, bu hassas mevzuların yegâne karar mercileri olmaları halinde, selahiyet kargaşası giderilip, eserler mevzuata, kapsırlere ve siyasî vitrinlere kurban olmaktan kurtulabileceklerdir.

Günümüzde mevzuat değişikliği yapıldığından, Vakıflar Genel Müdürlüğü dışında belediyeler, özel idareler ve hususî dernek ve kuruluşlarca da bu faaliyetler

Tarihi cami yok oluyor

Gemlik'e bağlı Engürücük Köyü'nde 1910 yılında yapılan ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından 1994 yılında tarihi eser kapsamına alınan cami, kaderine terk edildi. 87 yıllık caminin ilgisizlik yüzünden giderek yıkıldığını ifade eden Engürücük köylüleri, binanın korumaya alınmasını ya da yıkılmasını istiyorlar. Engürücük Köyü Muhtarı Süleyman Kaynar, tarihi caminin

yıkılma tehlikesiyle karşı karşıya kalması üzerine köylülerin katkılarıyla hemen yanı başına 1992 yılında yeni cami yaptıklarını belirterek, eski camiyeye yetkililerden ilgi göstermelerini beklediklerini dile getirdi. Eski caminin kendilerinin inceleme yapılması için yapılış başvurunun ardından Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından tarihi eser kapsamına alındığına işaret eden muhtar Kaynar, bu nedenle eski

caminin yerinde yeşil alan ve tuvalet yapma planlarını gerçekleştiremediklerini kaydetti. Köy muhtarlığı olarak yetkililerden defalarca yardım istediklerini anlatan Engürücük Köyü Muhtarı Süleyman Kaynar, "Şimdi eski cami yağın yağmurlar nedeniyle giderek yıkılıyor. Bir facia olmasından korkuyoruz. Eğer tarihi eser kapsamındaysa burasını restore etsinler. Değilse yıkımlar, biz de yeşil alan yapıp köyümüzün önünü açalım. Olası bir yıkım sırasında birilerinin canından olmasını istemiyoruz" dedi. Muhtar Kaynar, caminin etrafından kirsenin doluşmaya cesaret edemediğini söyleyerek, yetkilileri duyların olmaya çağırıyor. Kaynar, "Eğer önlem alınmazsa olası üzücü bir olayın sorumluluğunu da kabul ederler" diye konuştu. ©Cemal KIRGIZ

DUYURU

Bursa ili, Nilüfer İlçesi, Gümüştepe Mahallesi sınırları dahilinde Taştepe mevki H.21.C.10.d paftada kayıtlı yerde, Nilüfer Belediyesince Teras Malzeme Ocağı işletmesiyle ilgili olarak 7 Şubat 1993 tarih ve 21489 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği" nin 15. Maddesi uyarınca, halkımızı yatırım konusunda bilgilendirmek, görüş ve önerilerini almak üzere aşağıda belirtilen yer, gün ve saatte "Çed Sürecine Halkın Katılım Toplantısı" yapılacaktır. Halkımıza saygıyla duyurulur. Toplantı Yeri: Nilüfer Belediyesi Meclis Toplantı Salonu Fethiye Mahallesi/Bursa Toplantı Tarihi: 18.08.1997 / Pazartesi Toplantı Saati : 10.30 ÇED Raporunu Hazırlayan Kuruluş: TIDAR Danışmanlık Ltd. Şti. / Bursa Nilüfer Belediye Başkanlığı / Bursa B-3180

Bursa Gemlik yolu üzerindeki Engürücük köyünde tarihi tescilli hamam yıkılarak yerine, camiyeye benzettikleri garip bir bina inşasıyla kendi büyüklerinin secdeleri ile eski mescide ihtiyaçları kalmadığı kanaatiyle yıkılmasını bekleyen köylülerin arzusu gerçekleşmiş, mescidin boşalan arsasına park ve büst ihdâs etmişlerdir. Bütün bu hadisâta, kanun ve yönetmeliklere rağmen idari merciler netice alıcı bir çalışma ortaya koyamamışlardır

sürdürülmekte olup, herhangi bir hataları ikaz edildiğinde, “kurulların tasdik ettiği projeye ve akademik danışmanlarımızın direktiflerine uyuyoruz” müdafaasıyla, kendilerini kurtarma gayreti içerisinde mesuliyeti gayriya havale ettiklerini görmekteyiz.

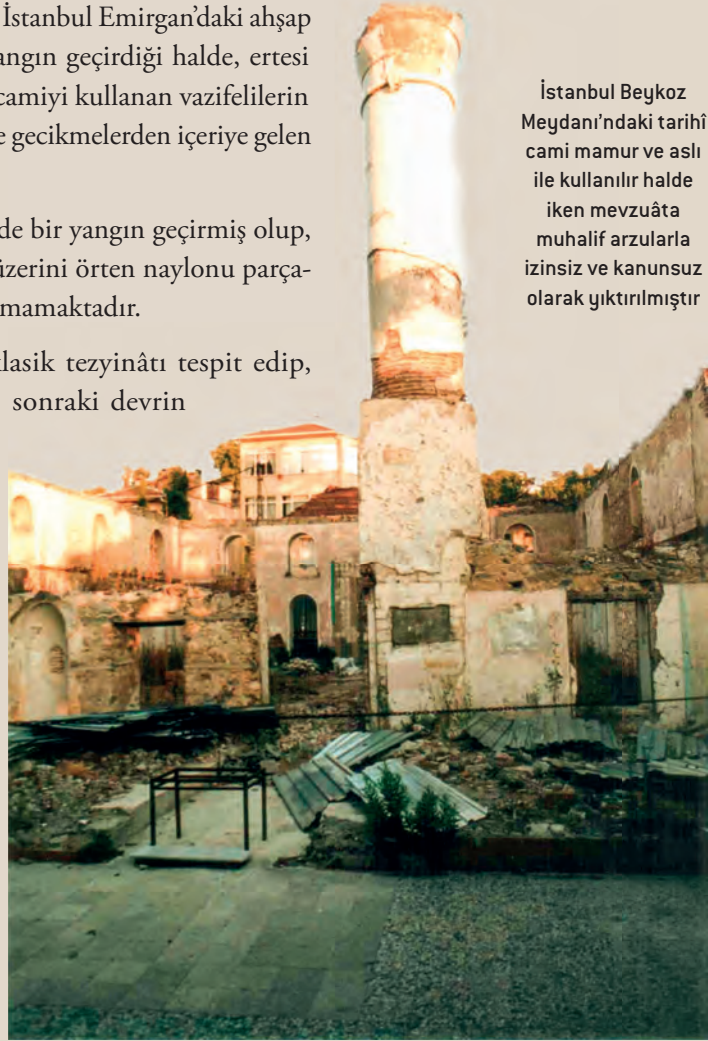
Bilhassa vakıf eserlerin pek çoğunda acil bir ihtiyaç olmadığı halde küçük ve hafif bakımla binalar ilk haliyle kullanılabilecekken, siyasî faaliyet veya reklama dönük gayretlerle gereksiz yere eserin tamamını değiştirebilecek restorasyon projeleri hazırlattırılmakta, orjinal yapı elemanları sökülüp atılmakta, piyasada bulunabilen yetersiz yabancı ve suni malzemelerle, kim bulunursa onlar çalıştırılarak eserler kendi tabirleriyle “pırıl pırıl” olmakta, adeta modernize edilmektedir.

Halbuki bir değer eski eser olarak vasedilebilmesi için, aslı haliyle bırakılıp rahatsız edilmemesi gerekir. Eskiden çekilmiş resmiyle tamir sonrası resim arasında çok fark var ise, yapılan bu işler başarılı addolunamaz.

Bu gidişata örnekler vermek gerekirse; İstanbul Emirgan'daki ahşap Hamidiye Cami hafif ve kısmî bir yangın geçirdiği halde, ertesi gün çatısı kapatılması lazım gelirken camiye kullanan vazifelilerin gayretsizliği ve mevzuattaki karmaşa ile gecikmelerden içeriye gelen sızıntı tahribata sebep olmuştur.

İkinci Bâyezîd Camii ahşap eklentisi de bir yangın geçirmiş olup, uzun zaman geçtiği halde, geçen kış üzerini örten naylonu parçalanmış şekliyle neyi beklediği anlaşılammaktadır.

Tarihî binalarda ilk yapımına ait klasik tezyinâtı tespit edip, üslûbunun hakimiyetini gözetererek, sonraki devrin tezyinî değerleri icap ediyorsa kısmî olarak yer yer bırakılabilecekken, Bursa'da eşsiz Yeşil Camii örneğinde olduğu gibi, yapılan işin kendini göstermesi ve tatbik eden müessesenin kendini kurtarma kaygısı öne geçtiğinden, noksan tamamlamak yerine ilk örnekler dahil hemen tamamının üzerinden geçilerek yeni bir iç mekan ortaya çıkartılmış ve tarihin bize bakan orjinal yüzü kapatılmıştır. Diğerlerinde hassas olmayan müdahalelerin devamı normal hale gelmiş olup, Ortaköy Mecidiye Cami'ne Fransız raportör Albert Gabriel'in de ileri sürdüğü

İstanbul Beykoz Meydanı'ndaki tarihî cami mamur ve aslı ile kullanılır halde iken mevzuâta muhalif arzularla izinsiz ve kanunsuz olarak yıktırılmıştır

kanaatleri olup, korunması zor bir yerde olduğu halde, önceki tamirlerinden sonra Mahfel-i Hümayun arkasındaki maiyet daireleri, içeride vazifelilerin ikametine tahsis edilmişken seneler evvel yandığından, kaçınıcı tamiri olduğunu saymakta zorlandığımız birinci derece eserlerin kullanımının hangi titiz ellere bırakılacağı önem arz etmektedir.

İstikbal için endişe verici diğer bir örnek de, İstanbul Beykoz kıyı meydanındaki, ahşap orjinal aksamını her Boğaziçi ziyaretinden sonra ikindi namazlarında zevkle seyir edip, çalışmalarımıza örnekler çıkardığımız tarihî cami, hiç gereksiz, izahı mümkün olamayacak şekilde pek çok resmî dairenin ve otoritenin kontrolü altında olmasına rağmen yıktırılabilmiştir. Eskiden küçük ve acil tamirlere para ve tahsisat bulunamazken zamanımızda çeşitli yollardan iyi niyetler de istismar edilerek bulunan paralarla, hukuksuz müzaheretle eskisinin aynının yapılacağı iddiası ile hazırlanmış restorasyon projelerinin maskesi altında eski Beykoz Camii yerine alakasız, zevksiz, üslûpsuz, rüküş, tamir edilemez suni bir yapı ortaya çıkmıştır.

Bütün bu fecaatin müsebbibi ve mesulü olan sözde koruyucu mercilerin, akademik heyetlerin projelerini tasdikle ortaya çıkan deformasyonu ve neticeyi meslek ve işgal ettikleri mevkilerine yakıştırıp tasdik ederek kolayca hazmettikleri bu örnekte serahâtle görülmektedir.

Bütün bu kültür erozyonu içinde, hiss-i diniyesinin tatminini cami vs. yaptırmakta arayan kasdî veya pek çok iyi niyetli teşebbüslerle, çok kolay göz önünde taklit dahi edebilecek aslî örnekler varken eskisini yıkarak veya yeniden hiçbir mimarî disiplin ve üslûpla bağdaşmayan cami olduğunu iddia ettikleri garip yapılar ortaya çıkmaktadır.

Halbuki dinini, usûl erkânını değiştirmeyen milletlerin, ibadethanelerinin içerisinde hissedebilecekleri manevî mimarî iklimi de değiştirmelerinin hiçbir gereği olmamalıdır.

İslam âsârını tetkik eden ecânibin eski ile yeni arasında gördükleri bu tezat karşısında, “devlerin ülkesinde cüceler yaşamakta” ve kıymetli eserlerin civarında gecekondular veya onları gölgeleyen katlı betonlaşma için “bu eserleri yapanlar bu binalarda oturamazlar, oturanlar da bu eserleri anlayamazlar” şeklinde haklı tahliller yaptıklarını işitmekteyiz.

“Allah’ı bilmek, kendini bilmek” esaslı bir dine mensup olanların daha mabedinin elle tutulur gözle görülür yerlerini idrak ve tatbikten mahrum ve alâkasız halde, bu ekmel dinin disiplinini de ne kadar anlayıp ciddiye alabildikleri üzücü ve mahcup edici bir durum olarak ortaya çıkmaktadır.

Emek verdiğimiz vakıf kültürünün her türlü değerinin başarılı veya başarısız olunan hususlarına gelince; hiçbir resmî diploma ve müzaheret olmaksızın, yaradılış, görenek ve geleneğin tahriki ile en güzel çağlarımızı vakfeyletiğimiz bu eserlere sevgiyle bağlılığımızın ispatını herhalde başarmış olsak da, bu işleri resmî vazifeleri, meslekleri olduğu, makam ve mevki işgal ettikleri halde harekete geçiremediklerimizle, birikmiş meleke ve tecrübelerimizi, intikal ettirip zevk ederek üstlenecek gençlerin zuhur etmemesi büyük bir zorluk olup, tek taraflı başarısızlamamaktadır.

Katliam böyle yapılıyor

● Birçok kuruluş tarafından korunduğu ileri sürülen ve daha iyi korunması için paneller, sempozyumlar düzenlenen doğa harikası Pamukkale'de, beş saat boyunca kazma ve küreklerle kazı yapıldı. Roma döneminden kalma tarihi hamamlarda yapılan kazı sırasında turistlerin dışında hiç kimse "Ne yapıyorsunuz?" diye sormadı.

Bülent ÖZTÜRK
Ahmet IŞIKLI
DENİZLİ, (hha)

TARİHİ kalıntılarla insanları büyüleyen doğa harikası Pamukkale'de, güpegündüz kazı yapan (Devamı Sa.22, Sü.1'de)

Turistler şaşkınlıkla izledi

Hürriyet muhabirlerinin Pamukkale'de tarihi eserlerin sahipsiz olduğunu ortaya koymak amacıyla güpegündüz yaptıkları kazıya kimse müdahale etmedi. Roma döneminden kalan hamamlarda yapılan kazıyı yabancı turistler ise şaşkınlıkla izledi.

26 Haziran 1990 Salı tarihli Hürriyet gazetesinin bir haberi

Halbuki dinsiz kültür, kültürsüz din olamayacağı gerçeğinden hareketle, bunca İmam-Hatip Okulu, İlahiyat Fakültesi ve diğerleri gençliğe talim ettikleri kanaatinde oldukları İslam dininin her çeşit kültürünü de zevkle merak ederek tanıyıp, anlayıp, kucaklayacak bir şekilde mütevazı hayat tarzını benimseyip yaşatabilecek, tercihle el emeğine de yönelmelerinin önemini herkesin tefekkürlerine arz ederiz.

Bursa Eski Eserlerini Sevenler Kurumu'na mensup Bursalıların 03.20.1950 tarihinde Bursa Yeşil Müzesi'ndeki bir toplantı hatırası [ortada en arkada görülen şahıs Kâzım Baykal Bey]

2. Bursa Eski Eserlerini Sevenler Kurumu ve Kâzım Baykal

09.04.2005

Yeryüzünde yaratılmış bütün nesnelere ve canlılar kendilerinden istifade edilebilen taraflarıyla ve üretebildikleriyle tanındıkları gibi, müstakil bir iradeyle diğer canlıların fevkinde yaratılmış ademoğlu, gerek ferd gerekse kavim olarak hemcinslerine sunabildikleri ile tanınıp tarif edilerek tarih içinde yer almışlar veya yaşayıp yaşatarak bir şekilde varlıklarını hissettirebilmişlerdir.

İnsanlık tarihinde mühim bir yeri olan Türk kavmi de çeşitli coğrafyalarda hüküm sürerek en güzel medenî eserlerini insanlığın hizmetine sunmuştur. Nesiller boyu içlerinden çıkan müstesna şahsiyetler ve gayretleri sayesinde günümüzde sınırlarımız içinde ve dışında da Türk medeniyeti ve ince zevki sahib-insaf olanlarca takdirle karşılanmıştır.

Anadolu'da devr-i Osmanî'nin ilk baş şehri Bursamız'ın müstesna şahsiyetlerinden eski muallim Kâzım Baykal Beyefendi merhum da bu takdire şayan hemşehrilerimizden biridir. Kendileri 1905 senesinde Bursamız'ın Hoca Hasan Mahallesi'nde dünyaya gelmişler, Yunan işgalini görmüş, Darü'l-Hilafet-i Aliyye medresesinde tahsil hayatları başlamış, Muallim Mektebi ve İstanbul Darü'l-fünûn'da tahsillerini zamanın eski usûl ve erkânına sahip seçkin bir heyet huzurunda tamamlayıp, felsefe muallimi olarak çeşitli şehirlerde vazifeden sonra Bursa Erkek Lisesi'nden 1965'te emekli olmuşlardır.

Merak etmek, öğrenmek, tanımak, bilmek, öğretmek ve yaşatmak şuurunun müşahhas bir abidesi olmaları itibariyle "Resmî vazifemin maaşıyla karnımı, inancıma hizmet ederek gönlümü doyurdum" şeklindeki kedilerine mahsus ifadelerinden hareketle, başarıyla devam eden resmî vazifeleriyle yetinmeyip, ihmal edilerek sahipsizlikle harâb olan eserlerimize ve her nevi kültürümüze yaşatmak ve ileriki nesillere doğru ve kullanılabilir halde intikalini sağlayabilmek için, eski kültür ve medeniyetimizin ayak bağı ve geri kalmışlığımızın sebebi olduğunu iddia edenlerin ve ciddi koruma politikalarının, tafsilatlı kanunların, müesseselerinin, yetişmiş kadrolarının her yerde bulunmadığı senelerden 1946'da

Kâzım Baykal Mısır seyahatinde

Bursamız'ın önde gelen şahsiyetleriyle Eski Eserleri Sevenler Kurumu'nu tesis etmişler, pek çok eserin ihyasına muvaffak olup, Bursa abidâtının ban-i sanisi olarak anılmaya hak kazanmışlardır. 1946 ve sonrasının henüz تنها ve Bursalılardan ibaret olan şehrimizin sükûnetli ikliminde, şahsiyetlerine ve mesai arkadaşlarına olan itimadın, o günkü resmî daireler ve idarecilerinden gördükleri alâka, teşvik ve kolaylıkların, hatta çalışmalarına ciddiyetle katılmalarının müspet neticeler alınmasında büyük bir tesiri olmuştur.

Akıp giden zaman içerisinde bülbülün avazesini tercih edeceklerine bir lokmalık eti için canına kıyanların misâlinde olduğu gibi, Bursa'nın tarih ve kültürünün geleceğine kaygı duymayanların sınaî şehri olmasına karar vermeleri ile kontrolsüz göçlerin artışı, geçim kaygısı içerisinde kültürüne yabancılaşmış onu tanımak zevk ve heyecanından mahrum kalabalıkların sadece hayatî ve günlük ihtiyaçlarına cevap vermeyi tercih eden siyasî anlayış, mevcut müspet kanunlara rağmen idarî mercilerin ve mensuplarının vazife ehliyetine önem vermeksizin tayin edilmiş olmaları, icraatın titiz

Bursa Hisar semti içerisinde genişletilip imar verilen Orta pazar Caddesi'ne cephe veren Tefsîrhân Mescidi'nin satılıp eve çevrildikten sonraki terk edilmiş hali. Sanat Mektebi sahaya yayılırken burası da istimlâk edilip yıkılarak yerine spor salonu yapılmıştır. Resimde sağda Kâzım Baykal, solda Vakıflar İstanbul Baş Müdürü Rifat Tandoğan ile yıkım öncesi müzâkere ederlerken

takibinin ekseriyetle ihmale uğraması, şahsiyetinin gereği vazifesinde gayretli olanların ise tenkit ve takdir edilmesi, iktisadî zorlukların artması, mevcut vakıf abidelerin sadece gelir getirmesi gereken kaynaklar olarak değerlendirilmesi, kurtarılması gerekenlere de icap eden masraflarından ciddi takip ve kontrollerinden kaçınılması, eski müspet faaliyetlerin devamını zorlaştırmıştır.

Bu takipsizlik ve korunmasızlıktan istifade eden eski belediyeler, vakıf emlakı bedelsizce istimlakı kolay yerlerden görüp, mezarlık, cami ve benzeri vakıf eserlerin bahçe, arsa ve müştemilâtını kolayca yola, parka katıvermişlerdir. 1973 senesinde yenilenen Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ciddiye alınmamış, bu kanun gereği yapılan tescillere itibar edilmediği gibi müteaddit zamanlarda tescilli bölgeler ve parsellerinin topluca veya birer birer tescil listelerinden çıkartılmalarının formalitesi bir şekilde sağlanıp temin edilmiş, yapılanması yüzyıllar evvelinden tamamlanmış bölgeleri imara açıyoruz müjdesiyle toplu yıkımların zemini hazırlanmış, tarihi bölgelere yapılan beton blokların gölgesinde, değil kubbeler minareler bile kaybolmuştur.

Kalabalıklaşan Bursa'da, "ihtiyaca cevap vermiyor" ve benzeri sudan bahanelerle tescilli camiler, koruma ve yaşatma gayesiyle kurulan dernekler tarafından yıkılıp, faydalı olduğunu zanneden halktan toplanan imkânlarla eskisiyle alâkasız ve kontrolsüz betonlaştırılarak şehrin iklimine zıt hilkat garibeleri ortaya çıkartılmıştır.

Yapım gibi yıkım da belediyelerin iznine tabi olduğu halde bu yıkımlara doğrudan veya dolaylı katılan belediyelerin kolaylaştırmasıyla mevcut koruma kanunlarına saygı itibar ve güven tamamen ortadan kalmıştır. Hatta kaygı ve tenkitlerine tercüman olmaya çalıştığımız merhum Kâzım Baykal'ın *Bursa ve Anıtları* eserinin 47. sayfası 36. sıradaki tescilli Ruscuk Mahallesi Mescidi'ni, Kâzım Beyin dedeleri merhum Hacı Osman, 1877'de Ruscuk'tan geldiği zaman masrafını kendi vererek yaptırdığını beyan eden yazılarının devamında, herhalde o günkü müdahaleyi sıhhatli bulmadığı için "fena" olarak vasf ettiği bir minarenin eklenmesinden, ahşap duvarlarının da kârgirleştirildiğinden hayıflanarak bahsettikleri¹ göz önüne alınırsa, artan koruma kanunlarına, icat edilen kontrol müesseselerine ve bunların kalabalık kadrolarına rağmen yakın tarihte yıkılan Ruscuk Mescidi'nin yerine, civarındaki apartmanlara benzeyen cami olduğunu iddia ettikleri bir yapının herkesin gözü önünde peydahlandığını sağlıklılarında görseydiler, hayatta iken haberdar oldukları önceki yıkımlar gibi ne kadar da çok üzüleceklerdi.

Kültürüne yabancılaşıp geçmişi ve ananevî hayat tarzını küçük görenlerin, kendi ahşap evlerini yıkıp bir an evvel beton dikme gayretlerinin sırasıyla mescid ve camilere de geleceğinin ilk öncülüğünü, idarenin eski resmî ahşap binalarını yıkıp yerine üslupsuz zevksiz şeyler dikmesi gerçeğinde olduğunu artık hepimiz bilmekteyiz.

1946'daki kuruluş yıllarında eldeki dar malî imkânlarla rağmen idare ve Kâzım Baykal ile Eski Eserleri Sevenler Kurumu'nun birlikte Bursa'yı ihya çalışmaları gerilerde kalmış, gayeler, ufuklar değişmiş, adeta yeniden işgale uğrayan Bursa'da Kâzım Bey'in fikirleri, teşebbüsleri, ısrarı ayak bağı ve rahatsızlık kaynağı olarak görülmeye başlanmış ve "sen yok olmadıkça Bursa imar görmez" ifadeleri ile içlerdeki

1 Kâzım Baykal, *Bursa ve Anıtları*, 1950, s. 47.

kanaat açığa çıkarılmış, suni nezaket ve iltifatlar, def-i belâ kabilinden yapılan vaatler esas gayeye hizmet etmemiştir. Kâzım Bey'in ve kurumun seksenli yıllarda hanımlar kısmının tamirine muvaffak olduğu umumi çöplük halindeki Ördekli Hamam'ın, Vakıflar ve diğer idareler arasında süre gelen anlaşmazlık ve mevzuat engelleriyle kullanımı sağlanamadığından harap olup yeniden çöplüğe dönmesi örneğindeki gibi, bundan böyle eski eserlere emek verip masraf etmenin bir mânâsı kalmamıştır. Eski Eserleri Sevenler Kurumu evvelce harap ve metruk iken, tamirle kullanılabilir hale getirdiği Yerkapı semtinde kabristan içerisindeki geniş iki odadan ibaret eski Darü'l-kurra namı ile anılan ve kurumun korumaya devam ettiği mekân dahi kendisine çok görülmüş, Vakıflar İdaresi tarafından "varlığını ve görevini, tamamlamış bir müessese olduğu", Bursa'daki vakıf eserlere Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden daha çok hizmeti geçen Eski Eserleri Sevenler Kurumu'na karşı söylenebilmiştir.

Vukuf sahibi sayılı kimselerin okuyabildiği, Bursa'nın mazisinden haber veren eski şer'i mahkemelere ait dokuz yüz küsur cilt olduğunu bildiğimiz kadı sicilleri, Ankara'daki Milli Kütüphane'ye yakın tarihlerde gitmezden evvel çeşitli nakillerden sonra yer alabildiği Bursa Arkeoloji Müzesi'nde iken, eski eser restorasyonuna ışık tutacak geçmişteki tamir keşifleri ve vakfiye kayıtlarını bulabilmek için göz nuru döktükleri eserleri tetkik etmelerine dahi mâni oldukları Kâzım Baykal ve kurumuna, zamanın müze idaresi tarafından aleyhlerine dava ikame edilebilmiştir.

Kalabilmiş mevcut örnekleri ile bedelini ödemeksizin iftihar etmeye çalıştığımız sanat eserlerini hiçbir sûrî ünvanın ardına sığınma ihtiyacı hissetmeyen mütevazî sanatkârların bizzat hünerli elleri, şahsi gayret ve fedakârlıklarıyla ortaya çıkarttıklarını göz ardı ettiğimiz günümüzde, yeniden eser üretme ve mevcutları asliyle tamir zevkini ve gereğini hakkıyla hissedemediğimizden, ananevî usûl üzere yerinde çalışırken birbirini yetiştiren sanatkârlar zinciri kopmuştur. Eski titiz icra ve meslek şahsiyeti unutulmuş, kalabilen pek az temsilcisinin kıymeti bilinmemiş, sıradan işçi muamelesine tâbi tutulup "Hüner iltifata tâbidir" fehvasının aksine, mevzuyu istismarla sadece edebiyat ile, alâyiş ile kendini satmasını becerebilenlere verilen ünvan ve mevkiiler sanat erbabından esirgenmiştir. Bu eserleri vücûda getiren anne şefkatindeki gerçek sanatkârların titizliği hafife alınmış, restorasyon diye sadece ticarî kaygı güden kimselerin elinden geçen âbideler, Karabaş Tekkesi ve Irgandı Köprüsü'nde olduğu gibi tanınmaz hâle gelmişlerdir.

Bir kısmını sayabildiğimiz harici güçlüklerle rağmen mevcudiyetini sürdüren kurum ve Kâzım Baykal Bey son senelerini Irgandı Köprüsü'ne hasrettiler ise de alâkasız ve yorgunu yokuşa süren isteksiz idarelerin tutumunu hastahanedeki odasında köprü ile alâkalı kurumun çalışmalarından bahseden birlikte hazırladığımız bir risale neşrederek bu işin takibini bıraktıklarını büyük bir teessürle ilan etmek zorunda kalmışlardır. İlk yapılışındaki aslî mimarî hüviyetine uygun olmaksızın bugün ortaya çıkan karikatürize halini görseydiler çalışmalarının sağlıklı netice vermeyişi kendilerini daha çok üzeceği şüphesizdi.

Geçen zaman zarfında eski mesai arkadaşlarını vefatları ile kaybetmişler, yerlerine aynı zindelik ve heyecanda saygı duyulabilecek bir otorite halef bırakabilmenin zeminini bulamamışlar, bu gayretlerin çoğunluğa mâl edilemeyişyle kuruma yeni faal üyeler katamamışlardır. Eski Eserleri Sevenler Kurumu, eski ihya kabiliyet ve isteğini kaybetmiş, restorasyonlarda kullanılan ve arta kalan hatta toplanan bazı

asıl numuneler dahil olmak üzere şantiyesini hurdacıya satmış, senelerce merhum Kâzım Baykal'ın şahsiyetiyle bütünleşen ve pek çok eserin kurtarılma gayretlerine şahit olan çalışma masası yerinden kaldırılmış ve eski faal mekân Kâzım Baykal Bey'in faziletinden, hatıralarından bahsedilen bir tabela derneği haline gelmiştir.

Ecdadımızın vücûda getirdiği kültür değerlerimizin yaşamasını, bizden sonraya da intikalini gaye edinecek isek bu topraklarda geçmişimizin ve devamının ispatı olduğuna inandığımız eserleri önce sevmeye, sevebilmek için anlamaya, anlamak için hissetmeye, hissedebilmek için benimseyip ellerimizle tutup doğru rehberler nezaretinde çalışarak hizmet etmeye ve eski ince zevkimizi temsil eden sanatlarımızın bir şubesini gençlerimize de tavsiye edebilmeye yüzümüz olması için, fiilen bizzat icra etmeye mecburuz.

Sadece dışardan gelen ecnebilerin gezip fotoğraf çekebilmeleri için yapılmamış olan camilerimizi, müzelerimizi yarının ümidi olan genç kuşaklarla, ehil rehberlerle beraber gezip, içinde ibadet ederek bünyelerinde ihtiva ettikleri değerleri aslından görüp tanıyabilmek için, yerlerinde değişmeden kalmalarını sağlamalıyız. Zengin kültürümüzün mühim bir yaşama alanı evlerimizi ve içlerinde büyüklerimizden kalabilen son yadigârları eskiciye yok pahasına satmayıp geçmişimizle, şuurlu olarak yetiştirmeye çalıştığımız yeni nesil arasında gereken bağı kurmaya ivedilikle çalışmalıyız.

Bir spor kulübünün yaşamasının gereğine inanarak sarf ettiğimiz alâka ve imkânlarımızın, gayretlerimizin bir benzerini, bu faaliyetlere önderlik edebilecek zamanımızın yeni Kâzım Baykallarına ve bu mesuliyeti ciddiyetle üstlenebilecek kuruluşlara da acilen göstermemiz gereğini görüşlerinize arz ederiz.